

Un art subsidiari i derivat?

per Montserrat Bacardí

Mundó és sobretot un detallista, un autor que sap esbrinar un document aparentment sense transcendència i fer-ne un gran article, com de l'esmentat políptic de Vilamajor o d'una inscripció, com es pot comprovar en l'estudi i l'anàlisi de la paleografia dels mots que figuren en l'esmentat astrolabi de Barcelona, compost a finals del primer mil·lenni; sap extreure'n àmplies conclusions i fer-ne estudis de gran interès tant per la metodologia que empra com per les conclusions a què arriba.

Anscari M. Mundó, tant en l'etapa montserratina com en la barcelonina, no ha deixat mai de sorprendre'ns amb estudis singulars i amb l'aportació d'elements bàsics per a la cultura catalana com la identificació del text jurídic català més antic, una versió del *Llibre jutge*, del segle XII, o el fragment de litúrgia romana amb notació musical més antic de Catalunya (segles IX-X). Mundó és un detallista i un perfeccionista, cosa que sovint li impedeix acabar o donar a conèixer treballs que té entre mans. Això, que és una virtut, a vegades pot arribar a defecte quan ens priva d'estudis que té pràcticament enllestits, però l'afany de perfecció li impedeix de fer-los públics. En parlar d'ell no em sé mai de repetir la frase que diferents vegades vaig sentir a Ramon d'Abadal, quan hi col·laborava en la preparació de la publicació de documents i identificació de topònims; quan sorgia un problema de lectura o de datació difícil, deia: «Ara prescindim d'això i tirem endavant; això ho deixarem per a en Mundó», frase amb què reconeixia el mèrit i el prestigi i l'agudesia i el sentit crític que mai no han mancat al nostre autor.

Enric Gallén, Manuel Llanas, Marcel Ortín, Ramon Pinyol i Torrens, Pere Quer, **L'art de traduir. Reflexions sobre la traducció al llarg de la història.** Eumo Editorial, Vic, 2000.

Em fa l'efecte que ningú no s'escandalitzarà gaire si goso afirmar que aquest llibre és publicat amb molt de retard. Fa vint-i-set anys que, en terres catalanes, existeix un centre on s'ensenya traducció, i ara ja fa més d'un lustre que en tenim tres més. Pel cap baix, doncs, vint-i-set promocions d'estudiants haurien d'haver pogut llegir en la nostra llengua el que havien dit sant Jeroni, Luter o Benjamin sobre la disciplina acadèmica que havien triat. Això sense tenir en compte l'interès manifest que pot despertar en altres públics: en el lector mitjanament culte atret per les diverses manifestacions dels estudis humanístics o, posem per cas, en el traductor professional encuriósit per veure com ha estat acarada abans la seva feina. Els uns i els altres ens hem hagut d'avenir a valer-nos de traduccions a l'anglès, a l'espanyol o al francès. De tota manera, convé recordar que cal molt de temps perquè uns estudis de nova creació desenvolupin una bibliografia pròpia. Sortosament, hi comença a haver indicis de treballs sobre traducció, des de perspectives diverses, en llengua catalana. Ara en presentem una mostra de primer ordre.

L'art de traduir. Reflexions sobre la traducció al llarg de la història aplega algunes de les aportacions teòriques més significatives que ha merescut la pràctica de traduir en la cultura occidental els darrers vint segles. La majoria dels textos han estat recollits en les nombroses compilacions que han aparegut ací i allà les últimes dècades. Són textos que han esdevingut «clàssics», indiscutibles. Tres, però, no havien estat seleccionats fins ara: el d'Arnau d'Alfarràs, el de Josep Carner i el de Carles Riba. Un dels mèrits incontestables de l'antologia de Gallén, Llanas, Ortín, Pinyol i Quer és el

d'encabir i emplaçar la nostra tradició en la gran tradició occidental. A parer nostre, les contribucions d'Alfarràs i de Riba se situen al capdavant del rengle, al costat de les més reeixides, agudes i innovadores; no tant, potser, la de Carner, menys ambiciosa quant a plantejaments i desigual quant al resultat.

L'altra aportació tangible de *L'art de traduir* concerneix a les presentacions dels textos, agrupats en cinc blocs, a cura cadascun d'un dels autors. Com és sabut, algunes antologies d'aquesta mena contenen estudis preliminars més o menys panoràmics o, simplement, una introducció a l'obra. Els autors de *L'art de traduir* comenten les línies generals de cadascun dels textos seleccionats, tot subratllant-ne les innovacions i les rèmores, alhora que els situen en el context en què van aparèixer. Segons que confessen en el prefaci, en aquestes introduccions a cada època, com en la mateixa selecció dels textos, han seguit un criteri eminentment didàctic, tot donant al mot «didàctic» un caire de senzillesa, de modèstia. Val a dir que només ho hem sabut veure a mitges, això, i més en el planteig —sempre molt rigorós— que en el desenvolupament. En qualsevol cas, es tracta, sens dubte, d'un didactisme d'alta volada, que converteix aquestes síntesis històriques en petits assajos, els quals, tots junts, llegits l'un rere l'altre, esdevenen un suggerent esbós d'història de la traducció. Això no obstant, tot i que resulta evident que no formava part del propòsit dels autors, potser hauria valgut la pena fer una mica més d'èmfasi en el fil evolutiu del pensament traductològic, en pro, justament, d'aquest mòbil didàctic. No podem estar-nos de veure-hi, en aquesta privació, una de les servituds —tal vegada la més rellevant— del fet de signar el llibre diversos autors.

Pel que fa a la selecció de textos, ja se'ns anuncia d'entrada que ha estat molt estricta, i que s'atura a mitjan segle XX, just abans de l'eclosió de les teories d'abast sistemàtic. En efecte, es tracta d'una tria restringida, que respon també

L'art de traduir

Reflexions sobre la traducció al llarg de la història

Enric Gallén,
Manuel Llanas,
Marcel Ortin,
Ramon Pinyol i Torrens,
Pere Quer

Eumo Editorial
Facultat de Traducció i Interpretació
de la Universitat Pompeu Fabra
Departament de Traducció i d'Interpretació
de la Universitat Autònoma de Barcelona
Facultat de Ciències Humanes, Traducció i
Documentació de la Universitat de Vic

a l'anhel de l'obra d'esdevenir una eina pedagògica. S'hi han inclòs les reflexions més representatives des d'un punt de vista històric i, alhora, les que contenen observacions de tipus general. No cal dir que, malgrat això, sovint són textos fragmentaris, de procedències diverses, que parteixen de plantejaments variats, i escrits per persones força heterogènies; la

qual cosa en fa més necessària —o agraïda— una presentació. Com també és d'agrair que les traduccions catalanes vagin acompanyades dels originals, acarats els uns i les altres. Se n'han encarregat, de girar-los al català, Victòria Alsina, Isabel Arimany, Eduard Bartoll, Ròc Martinell, Just Muñoz Esteve, Marc Núñez de Prado, Daniel Rodríguez, Anna Soler Horta, Àngel Tortadès i Gemma Torra. Pel de Benjamin, es reedita la versió d'Antoni Pous, revisada per Pilar Estelrich. Entre els textos menys coneguts del recull —per a mi, si més no—, paga la pena d'esmentar el de Hilaire Belloc, el qual comença amb una frase memorable —si bé incerta: «La traducció és un art subsidiari i derivat». Belloc combina un tractament normatiu amb alguns apunts de sociologia de la traducció, segons els quals resulta indispensable, amb vista al futur, «crear una consciència social sobre què significa la traducció». Una amalgama de punts de vista, i de coincidències petites, que, com observa Llanas, resulten sorprenentment concomitants amb l'estimable «L'art de traduir» de C.A. Jordana, publicat set anys més tard, en plena guerra civil espanyola.

Una bibliografia final tanca l'obra. A nosaltres ens sembla que queda molt curta, sobretot la dedicada a cadascuna de les èpoques. Els antòlegs en justifiquen la brevetat amb una petita contra-

dicció: d'una banda, sostenen que «respon al caràcter didàctic d'aquesta antologia» i, de l'altra, que ofereixen «una tria personal d'obres que considerem bàsiques». En una selecció tan estricta de títols, resulta fàcil trobar-hi obliats significatius i alguna referència qüestionable. No paga pas la pena d'entrar-hi. Simplement, ens hauria fet goig un llistat ben escollit però més generós.

Acabem mirant un moment enrere. El 1906, en el marc encoratjador del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, Manuel de Montoliu cloïa la seva ponència amb la crida següent: «Traduïm, traduïm sense descans; encarnem en la nostra llengua les infinites modalitats del pensament modern: fem d'ella un prisma que reflecteixi en el nostre poble amb tots els seus matisos la llum esplendorosa de l'actual civilització.» Gairebé cent anys més tard han aparegut en català uns textos indispensables, si no per a comprendre «l'actual civilització», sí per a establir les bases d'una disciplina que cada vegada menys pot considerar-se «un art subsidiari i derivat». Ho dèiem de bon començament: ja era hora! Ara només ens cal demanar que els autors de *L'art de traduir* perseverin i que d'aquí a no gaire ens ofereixin noves seleccions, més àmplies, més abundoses. De matèria, no en falta. I, de necessitat, tampoc.